

RŪJENAS KULTŪRAINAVA

1. Ainavas struktūras raksturojums

Ainavas struktūru nosaka drumlinu reljefs. Tālavas zemienē Burtnieka līdzenumā. Vēsturiski ilgā laika periodā ir izveidojusies un saglabājusies lauksaimniecības zemju ainava ar nelieliem meža un viensētu plankumiem. Ainava bagāta ar kultūrainavas elementiem.

2. Ainavas raksturojums un attīstība

2.1. Ainavas bioloģiskās daudzveidības raksturojums

Kultūrainavas bioloģiskās daudzveidības priekšnosacījumi ir Rūjas upe, tās palīene un parki pie muižām. Sakarā ar to, ka ainava tiek izmantota intensīvi lauksaimniecībā, teritorijā kopumā nav lielas bioloģiskās daudzveidības vērtības.

2.2. Ainavas estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavas estētiskais novērtējums:

Harmoniska ainava ar ļoti augstu estētisko vērtību, kas saistīta ar daudziem skatu punktiem, kas izvietojusies uz drumlinu mugurām, no kuriem paveras skats uz apkārtējo ainavu. Skatu perspektīvas, kas paveras no skatu punktiem Ķonu apkārtnē un Rūjienas apkārtnē ir ar tālām skatu perspektīvām. Ainavas dominantes – atsevišķi koki, sakoptas viensētas, viļņotais reljefs un alejas.

Ainavas kultūrvēsturiskais novērtējums:

Ainavas augstā kultūrvēsturisko objektu koncentrācija un to autentiskums nosaka tās augsto kultūrvēsturisko vērtību.

Rūjas upes ieleja ar pilskalniem, viduslaiku pilsdrupām, Rūjienas baznīcu un pilsētas apbūvi, apstādījumiem, skulptūrām, Naukšēnu muižas upes krastā, Eriņu muižas, viensētu dispersais izvietojumu lauksaimniecības zemju ainavā un ceļu tīkla struktūru ar alejām. Muižas un to vērtības:

- **Idus muižas komplekss:** kompleksa vērtība ir šī kompleksa muižas parks, pārējās kompleksa ēkas saglabājušās sliktā fiziskajā stāvoklī. Parks ir aizaudzis, tomēr tam piemīt nākotnes potenciāls – tas ir kopjams un atjaunojams. Bieži teritorijas kultūrvēsturisko vērtību pastiprina vietas aura, ko šajā gadījumā spilgti atspoguļo šis muižas parks.
- **Eriņu muižas komplekss:** saglabājies skaists, maz izmainīts kungu nams (sliktā fiziskajā stāvoklī) un muižas parks, kā arī muižas saimniecības ēkas (izmainītas, arī sliktā fiziskajā stāvoklī). Kultūrvēsturiskā vērtība ir kungu namam un apkārtējai zaļajai zonai (parkam).
- **Ģeru muižas komplekss** – saglabājies maz izmainīta muižas saimniecības ēka – sallis/klēts, izmainīts kungu nams, dzirnavas, zaļā teritorija (parks, aleja). Kultūrvēsturiskā vērtība saistāma ar konkrēto saimniecisko ēku, ēku/ ceļu un dabas elementu telpisko

struktūru. Muiža atrodas Rūjas krastā, gleznainā apkārtnē (Jeru atsegumi – Jeru alas), Juratas pilskalns – ainaviski skaistā vietā.

- **Endzeles muižas komplekss** – saglabājies muižas kungu nams, tomēr izmainīts (atrodas Jeru pamatskola), liels skaits saimniecības ēku (izmainītas), parks. Kultūrvēsturiskā vērtība saistāma ar to, ka muižas komplekss atrodas apdzīvotas vietas centrā un vēl aizvien ir kā centrālais objekts un sociāli nozīmīgs – jo atrodas skola, līdz ar to kungu nams „dzīvo” arī mūsdienās.
- **Rūjienas mācītājmuiža** – labi saglabājusies klēts (atrodas muzejs) un vēl viena saimniecības ēka, atrodas netālu no Rūjienas baznīcas, neskatoties uz to, ka atrodas apdzīvotā vietā, šajā apkārtnē ir plašuma sajūta, tā nav aizbūvēta. Tomēr nav nepieciešami īpaši aizsardzības pasākumi.
- **Rūjienas muiža** – saglabājies stipri izmainīts kungu nams un vairākas muižas ēkas (vecais krogs, visai izmainīts, rija u.c), apkārtnē nesakopta, nojaušama muižas kompleksa telpiskā struktūra. Tomēr nav nepieciešami īpaši aizsardzības pasākumi.
- **Ietilpst kult.vēst. nozīmības zonā neapsekotās muižas:** Tēdiņu muiža; Mežmuiža.
- **Naukšēnu muižas komplekss:** ļoti labi saglabājies muižas komplekss, labā fiziskā stāvoklī muižas kompleksa ēkas, kopts parks, gleznaina apkārtnē, muižas komplekss atrodas apdzīvotās vietas „Naukšēni” centrālajā daļā, muižas ēkās ir skola, tātad sabiedriski aktīvi izmantota teritorija, parkā brīvdabas estrāde, saglabājušās arī kapenes – baronu kapa plāksnes.

2.3. Ainavas sociālekonomiskā nozīme

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes ir piemērotas intensīvas zemkopības attīstībai. Pašreiz lielākā daļa tās tiek izmantotas.

Lielais kultūrvēsturisko aobjektu skaits ir priekšnoteikums tūrisma attīstībai.

2.4. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Ainavu struktūras vispārējās attīstības tendences:

Pašreiz nav novērojamas lielas izmaiņas ainavu struktūrā. Atsevišķās vietās atstātas atmatā lauksaimniecībā izmantojamās zemes, novērojama apbūves aizņemto platību izplešanās.

2.5. Ainavu vai ainavu elementu pašreizējais aizsardzības režīms un tā ietekme uz ainavu izmantošanu un apsaimniekošanu

Pašreiz daļa no kultūrainavas ietilpst ZVBR ainavu aizsardzības zonā.

Valsts nozīmes kultūras pieminekļi:

- **Idus muižas komplekss:** Aizsargājams muižas parks, kas sākts veidot 19. gs. beigās.
- Eriņu muižas vestibila kāpņu margas muižas kungu namā (Valsts aizsardz.Nr 4505, valsts nozīmes),
- Naukšēnu muižas ēkas (muižas kungu nams, pulksteņu tornis (siernīca), klēts), un parks Rūjas upes krastā (Valsts aizsardz.Nr 6913 - 6917, valsts nozīmes).
- Kultūrainavā ir vairāki senkapi un pilskalni, kuriem ir vietējā un valsts nozīme:

pilskalns Naukšēnu Kābele (Valsts aizsardz.Nr 2469, valsts nozīmes), Juratas pilskalns (Valsts aizsardz.Nr 2434, vietējās nozīmes) Rūjienasviduslaiku pilsdrupas (Valsts aizsardz.Nr 2482, valsts nozīmes), Rūjienas luterāņu baznīcu (Valsts aizsardz.Nr 6918, Nr 4525- 4531, valsts nozīmes), Tiliku senkapiem (Valsts aizsardz.Nr 2435, vietējās nozīmes), kulta vietu Andricēnu akmeni (Valsts aizsardz.Nr 2468, valsts nozīmes),

Rūjienas pilsētā izvietotie pieminekļi- skulptūras, (Valsts aizsardz.Nr 4521, Nr 4522, Nr 100, Nr 4523, Nr 4524, valsts nozīmes

Rūjienas pilsētas vēsturiskais centrs un arhitektoniski un vēsturiski vērtīgā apbūve ar Rūjienas pilsētas domes lēmumu apstiprināti kā pilsētas kultūrvēsturiski nozīmīgi objekti.

2.6. Vēlamā ainavu struktūra un tās elementu attīstība

Lauksaimniecības zemju ainava ar viensētu, muižu un nelielu mežu puduru plankumiem. Viensētu telpiskās struktūras, apjomu, proporciju un materiālu vietējā rakstura un ceļu trasējumu un aleju saglabāšana. Pilskalnu ainavas vizuālās saiknes ar upi un gravām veidošana. Muižu kompleksus akcentēt kā ainavas telpas dominanti.

2.7. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

Lauksaimniecības zemju ainava

1. Saglabāt esošo lauksaimniecības zemju ainavu. Nav atbalstāma lauksaimniecībā izmantojamo zemju apmežošana. Ja tā nav novēršama, tad pirms zemju apmežošanas nepieciešams izstrādāt ainavu dizaina plānu.
2. Kultūrainavā nav ieteicama vēja ģeneratoru būvniecība.
3. Gar Rūjas upi ieteicams veidot pļavas, lai novērstu barības vielu nonākšanu upē.

Idus muižas komplekss:

Jāidentificē šī muižas kompleksa un apkārtējo teritoriju īpašnieki vai apsaimniekotāji. Izejot no šīs informācijas vietējās pašvaldības interesēs būtu veikt pasākumus šīs teritorijas saglabāšanai, nepieļaujot parka

izciršanu un apbūves veicināšanu parka teritorijā, kā arī tā apkārtējā buferzonā. Vislielākā vērtība ir, ja nozīmīgus kultūrvēsturiskos elementus saglabā sabiedrībai pieejamus, līdz ar to gan izglītojot sabiedrību par šādu elementu aizsardzības nepieciešamību, kā arī veicinot teritorijai labvēlīgas izmantošanas funkcijas, kas piešķitu „jaunu elpu” un izmantošanu. Parku izmantošanas funkcijas: brīvā laika pavadīšana, atpūta – parka labiekārtošana (brīvdabas estrāde, soliņi, celiņi).

Naukšēnu muižas komplekss

Šīs muižas apsaimniekošana ir viena no visveiksmīgākajām, kāda novērota starp apsekotajām muižām Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. Iesāktais jāturpina.

3. Priekšlikumi ZVBR zonējumam

Visa kultūrainava iekļaujama ZVBR ainavu aizsardzības zonā.